

NOGIRONLIGI BO'LGAN O'QUVCHILARNING UY RO'ZG'OR BUYUMLARINI TA'MIRLASHNI O'QITISHDA AMALIYOT O'TASH JOYLARINI TASHKIL ETISH

Kengashev Gayrat Mardiyevich

*Respublika imkoniyati cheklangan shaxslar uchun ixtisoslashtirilgan
maxsus texnikum ishlab chiqarish ta'limi ustasi*

Sobirjonov G'ani Maxmudovich

*Respublika imkoniyati cheklangan shaxslar uchun ixtisoslashtirilgan
maxsus texnikum ishlab chiqarish ta'limi ustasi*

Annotasiya: *Maqolada nogironligi bo'lgan o'quvchilarning ta'lim jarayonining maxsus texnikumlarda o'qitishda amaliyot o'tash joylarini tashkil etish xususiyatlari ko'rib chiqiladi. Nogironligi bo'lgan o'quvchilarni maxsus texnikumlardan keyin amaliyot jarayonida foydalanish uchun adaptiv texnologiyalar taklif etiladi.*

Kalit so'zlar: *Nogironligi bo'lgan o'quvchilar, o'rganish, interaktivlik, imkoniyatlari va ehtiyojlariga mos keladigan zamonaviy texnologiyalar, usullar, texnikalar va shaxsiy yo'nalish texnologiyalari, asosiy hayot funksiyalaridagi cheklovlarga, shuningdek, bajariladigan ish funksiyalarining xususiyati, maishiy texnikani ta'mirlash, amaliyotning turli tashkiliy shakllaridan foydalanish: guruhli, kichik guruhli, juftlikli va alohida, elektron ta'lim va masofaviy o'qitish texnologiyalari.*

Uy ro'zg'or buyumlarini ta'mirlashni amaliyotni amalga oshiruvchi ta'lim muassasasida barcha o'quvchilar tomonidan to'liq va samarali ta'lim olishni ta'minlashga qaratilgan. Ta'lim jarayonining o'zida hissiy qulaylik muhiti yaratilishi, hamkorlik va har bir o'quvchining o'ziga xos xususiyatlarini qabul qilish ruhida munosabatlar shakllantirilishi va o'quvchilarda ijobiy, ijtimoiy yo'naltirilgan o'quv motivatsiyasi shakllantirilishi kerak. O'quvchilarning imkoniyatlari va ehtiyojlariga mos keladigan zamonaviy texnologiyalar, usullar, texnikalar va ta'lim ishlarini tashkil etish shakllaridan foydalanish, shuningdek, o'quv materiallari mazmunini moslashtirish, nogiron bo'lgan o'quvchilarning mavjud o'quv va didaktik materiallarni o'zlashtirishi, moslashtirishi yoki ishlab chiqishi uchun nima zarur va yetarli ekanligini aniqlash va boshqalar zarur. Muhim tarkibiy qism nogironligi bo'lgan o'quvchilarning tengdoshlari guruhida va maxsus texnikum jamoasida moslashishi uchun sharoit yaratish, o'quvchilar faoliyatining interaktiv shakllaridan foydalangan holda darslar, darsdan tashqari mashg'ulotlar va darsdan tashqari mashg'ulotlarni tashkil etish, har bir o'quvchilarning ijodiy salohiyatini ochishga, o'zini ifoda etish ehtiyojini ro'yobga chiqarishga va sinf va maxsus texnikum hayotida ishtirok etishga qaratilgan darsdan tashqari mashg'ulotlarni tashkil etish, shuningdek, ularning o'quv yutuqlarini va o'quvchilarning imkoniyatlariga mos keladigan o'quv va darsdan tashqari mashg'ulotlari mahsulotlarini baholash usullaridan foydalanishdir.

Ta'lim va o'quv jarayonini dasturiy ta'minot va metodologik qo'llab-quvvatlash, inklyuziv ta'lim dasturini amalga oshirishning asosiy shartlaridan biri sifatida, ta'lim jarayonining barcha ishtirokchilari uchun inklyuziv ta'lim dasturini amalga oshirish, unda rejalashtirilgan natijalar va umuman olganda, ta'lim jarayonini tashkil etish va uni amalga oshirish shartlari bilan bog'liq har qanday ma'lumotlarga uzluksiz va barqaror kirishni ta'minlashga qaratilgan. Maxsus ta'lim dasturini amalga oshirish doirasida ta'lim muassasasi nogironligi bo'lgan o'quvchilarning maxsus ta'lim ehtiyojlarini qondiradigan darsliklar, jumladan, ularning ajralmas qismi bo'lgan elektron ilovalarga ega darsliklar, tegishli o'quv va metodologik adabiyotlar va asosiy ta'lim dasturining barcha fanlari bo'yicha materiallar bilan ta'minlanishi kerak. Ta'lim muassasasi va uni qo'llab-quvvatlovchi mutaxassislar nogiron bolalar uchun mo'ljallangan elektron ta'lim resurslarini o'z ichiga olgan bosma va elektron ta'lim resurslaridan foydalanish imkoniyatiga ega bo'lishi kerak. Maxsus texnikum kutubxonasi o'quv dasturining barcha fanlarini qamrab oluvchi umumiy va ixtisoslashtirilgan bosma ta'lim resurslari va nogiron bo'lgan o'quvchilar uchun elektron ta'lim resurslari, shuningdek, qo'shimcha adabiyotlar to'plami bilan to'ldirilgan va qo'shimcha adabiyotlar to'plamiga o'quvchilar badiiy va ilmiy-ommabop adabiyotlar, ma'lumotnoma va bibliografik nashrlar, shuningdek, asosiy boshlang'ich umumiy ta'lim o'quv dasturini amalga oshirishni qo'llab-quvvatlovchi davriy nashrlar ta'minlangan. Nogiron bo'lgan o'quvchilar tahsil olayotgan ta'lim muassasasining kutubxonasi maxsus psixologiya va korreksiya (maxsus) pedagogika bo'yicha ilmiy va metodologik adabiyotlar, bosma o'quv resurslari va elektron ta'lim resurslari, shu jumladan nogironligi bo'lgan o'quvchilarda akademik bilimlar va hayotiy kompetensiyalarni rivojlantirish, shuningdek, maxsus texnikumda o'qiyotgan turli toifadagi nogironligi bo'lgan o'quvchilarni o'qitish va tarbiyalashning dolzarb masalalari bo'yicha qo'shimcha adabiyotlar to'plami bilan to'ldirilgan bo'lib, ushbu qo'shimcha fondga nogironligi bo'lgan o'quvchilarni o'qitishni qo'llab-quvvatlovchi ilmiy va metodologik adabiyotlar, ma'lumotnoma va bibliografik nashrlar va davriy nashrlar tashkil qilingan. Nogironligi bo'lgan o'quvchilar turli toifalari uchun, ularning xususiyatlariga qarab, ta'limning zarur darajasi va sifatini, shuningdek, ushbu toifadagi bolalarning zarur ijtimoiylashuvini ta'minlaydigan yuqorida aytib o'tilgan maxsus sharoitlarning har bir komponenti turli darajadagi intensivlik, sifat va ko'lamda amalga oshirilishi kerak bo'ladi. Mushak-skelet tizimi nogironligi bo'lgan bolalar uchun (odatda eshitish yoki ko'rish qobiliyatining buzilishi bo'lmagan taqdirda), ta'lim sharoitlarini tashkil qilishning muhim sharti sifatida to'siqsiz me'moriy muhitni yaratishdan tashqari, dasturiy ta'minot va metodologik yordamni yaratishning o'ziga xos xususiyatlari, xususan, miya falaji bilan og'rikan o'quvchining operatsion va faollik imkoniyatlariga muvofiq amaliy o'quv jarayonini tashkil etish birinchi o'ringa chiqadi. Shunday qilib, har qanday nogironligi va maxsus ehtiyojlari bo'lgan ma'lum bir o'quvchilar uchun o'quv amaliyot jarayonini amalga oshirish uchun inklyuziv ravishda moslashtirilgan sharoitlarni yaratishda, ta'lim sharoitlarining umumiy spetsifikatsiyasi

namoyon bo'ldi, ular har safar berilgan bolani imkoniyatlari va quyidagi xususiyatlarni hisobga olish kerak.

- Asosiy hayot funktsiyalaridagi cheklovlarga, shuningdek, bajariladigan ish funktsiyalarining xususiyatiga muvofiq amaliyot o'tash joylarini yaratish;

- Nogironligi bo'lgan o'quvchilar uchun amaliyot o'tash uchun qabul qiluvchi ta'lim muassasasining arxitekturaviy imkoniyatlarini tahlil qilish;

- Nogironligi bo'lgan o'quvchilar alohida xususiyatlarini hisobga olish: sog'liqni saqlash holati, jismoniy qobiliyatlari, ijtimoiy rivojlanishi va kasbiy tayyorgarligi;

- O'qish davomida amaliyotning turli tashkiliy shakllaridan foydalanish: guruhli, kichik guruhli, juftlikli va alohida;

- Shaxsiy amaliyot dasturini va amaliyot topshiriqlarini bajarish uchun inklyuziv jadvalni ishlab chiqish;

- Nogironligi bo'lgan o'quvchilar inklyuziv ta'lim ehtiyojlariga muvofiq amaliyot dasturini amalga oshirish uchun ixtisoslashtirilgan o'quv, reabilitatsiya va kompyuter uskunalaridan foydalanish;

- Elektron ta'lim va masofaviy o'qitish texnologiyalaridan foydalangan holda o'rta maxsus kasb-hunar ta'limi dasturlari bo'yicha ta'lim faoliyatini amalga oshiradigan muassasada amaliyot o'tash imkoniyatlarini yaratish.

Aynan shu inklyuziv ta'lim yo'nalishini amalga oshirish uchun maxsus sharoitlarni o'zgartirish va inklyuzivlashtirish jarayoni psixologik, tibbiy va pedagogik komissiyalar faoliyatining asosi bo'lishi kerak - ularning yakuniy xulosalarida, ular ta'lim yo'nalishini va uni amalga oshirish shartlarini belgilaydi. Shu tarzda ishlab chiqilgan shart-sharoitlar inklyuziv ta'lim dasturiga uning tarkibiy qismlaridan biri sifatida kiritilishi eng muhimdir.

Shuningdek, inklyuziv ta'lim dasturining samaradorligini baholashda nogiron bo'lgan o'quvchilar alohida xususiyatlari va imkoniyatlariga muvofiq ta'lim jarayoniga to'liq integratsiyalashuvi uchun ushbu shart-sharoitlarni yaratish sifati va to'liqligini baholash ham muhimdir.

Maxsus shart-sharoitlarni yaratishning asosiy mexanizmi ma'muriyat va fanlararo jamoaning ishi hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Uy ro'zg'or buyumlarini ta'mirlash o'qitish materiallari.
2. Internet ma'lumotlari.